

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ІНІ психології та соціальної роботи

Кафедра загальної, вікової та соціальної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітнього ступеня «бакалавр»

СОЦІАЛЬНІ УЯВЛЕННЯ МОЛОДІ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю

Виконала:

студентка IV курсу, 41 групи

спец. 053 Психологія

Містюк Катерина Сергіївна

Науковий керівник:

Примак Юлія Володимирівна,

канд. психол. наук, доцент

Захищено з оцінкою _____

Голова ЕК _____

Чернігів

2025

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри загальної, вікової та соціальної психології, протокол № _____ від «_____» _____ 2025 року.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО СІМ'Ю.....	7
1.1. Уявлення як категорія психології: зміст, види, функції.....	7
1.2. Формування в молоді соціальних уявлень: чинники та особливості.....	12
1.3. Сім'я: поняття, види, ролі та функції.....	17
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю.....	23
2.1. Характеристика вибірки та методів емпіричного дослідження.....	23
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.....	27
2.3. Психологічні рекомендації щодо формування в молоді уявлень про модель сім'ї.....	56
Висновки до другого розділу.....	58
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми. Сім'я є одним із найважливіших соціальних інститутів, який забезпечує формування особистості, соціалізацію молодого покоління та передачу культурних цінностей. У сучасному суспільстві, що зазнає значних соціально-економічних змін, трансформація сімейних цінностей та уявлень про ідеальну сім'ю стає актуальною темою дослідження. Молодь, як найбільш динамічна соціальна група, формує свої уявлення про сімейне життя під впливом різних факторів, таких як виховання, соціальне середовище, медіа та особистий досвід. Дослідження цих уявлень є важливим як у науковому, так і в практичному аспектах, оскільки вони впливають на майбутню реалізацію сімейних ролей та стабільність сімейного життя.

Об'єктом дослідження – соціальні уявлення.

Предметом дослідження є особливості змісту соціальних уявлень молоді про ідеальну сім'ю (зокрема в осіб із повної й неповної сім'ї).

Мета дослідження – виявлення специфіки змісту соціальних уявлень молоді про ідеальну сім'ю в осіб з повної і неповної сім'ї.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення проблеми уявлень, їхнього змісту, видів та функцій.
2. Дослідити чинники та особливості формування соціальних уявлень у молоді.
3. Проаналізувати феномен сім'ї, зокрема види, ролі та функції.
4. Провести емпіричне дослідження особливостей змісту соціальних уявлень молоді щодо ідеальної сім'ї в осіб з повної і неповної сім'ї.
5. Запропонувати психологічні рекомендації щодо формування уявлень щодо позитивної моделі сім'ї в молоді, зважаючи на результати представленого дослідження.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Сучасні психологи активно досліджують соціальні уявлення молоді про ідеальну сім'ю,

аналізуючи їх особливості, етапи формування та динаміку змін. Значна увага приділяється чинникам, які визначають уявлення молоді про шлюб та сімейне життя, зокрема їхнім ціннісним орієнтаціям (О. Бондарчук, О. Посвістак, А. Шпилевська та інші). У роботах Р. Федоренко акцентується увага на впливі емоційної та сексуальної гармонії у стосунках. Закордонні вчені також вивчають фактори, що формують ідеальний образ сім'ї у молоді (А. Гріф, Р. Крогер, К. Страуд тощо).

Дослідження проводилося на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. У вибірку було включено 40 студентів віком від 18 до 23 років (зокрема, 20 осіб з повної сім'ї та 20 осіб з неповної сім'ї), які навчаються за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота» та «Початкова освіта».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів. *Теоретичні методи:* аналіз, узагальнення, систематизація наукових джерел з проблематики сім'ї, соціальних уявлень, рольових моделей ідеальної сім'ї. *Емпіричні методи:* авторська анкета-опитувальник «Моя ідеальна сім'я», опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОП) (А. Волкова, Т. Трапезнікова), шкала сімейної адаптації та згуртованості (FACES-3) (Д. Олсон). *Математико-статистичні методи:* розрахунок середніх арифметичних значень, частотного розподілу, відсотків, контент-аналіз.

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел 27 найменувань, з них 4 іноземною мовою) та додатків (3). Перший розділ присвячено аналізу поняття уявлень у психології, їх змісту, видів і функцій. Розглянуто процес формування соціальних уявлень у молоді, основні чинники, що впливають на цей процес, а також особливості сім'ї як соціального інституту, її види, ролі та функції. Другий розділ містить характеристику вибірки та методів емпіричного дослідження, аналіз отриманих результатів та їх інтерпретацію. Також у цьому розділі запропоновано психологічні рекомендації щодо формування уявлень у молоді

позитивної моделі сім'ї. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінок, зміст основної частини розміщено на 63 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО СІМ'Ю

1.1. Уявлення як категорія психології: зміст, види, функції

Проблема уявлень є однією з ключових у психології, оскільки вони відіграють важливу роль у процесі пізнання, навчання, творчості та регуляції поведінки людини. Уявлення дозволяють людині зберігати та відтворювати інформацію про об'єкти та явища, навіть за відсутності їхнього безпосереднього сприйняття.

Дослідження уявлень має давню історію, починаючи ще з філософських концепцій античності. Платон і Арістотель розглядали уявлення як певний спосіб збереження знань, що сприяє мисленню та пізнанню [4]. У подальшому розвиток психологічної науки дозволив розширити розуміння цього феномена та виокремити його основні характеристики, види та функції.

В сучасній психології уявлення часто розглядаються як проміжна ланка між сприйняттям і мисленням. Цю думку підтримують різні автори, що уявлення посідає нібито проміжне положення між сприйняттям і мисленням [17]. Вони можуть бути не лише відображенням реального досвіду, а й містити елементи узагальнення, модифікації або навіть творчого перетворення інформації.

Уявлення — це узагальнене й відірване відображення предмета чи явища. І. Сеченов називав уявлення «середніми результатами почуттєвого знання про предмет» [5, с. 187]. Вони є проміжною ланкою між чуттєвим сприйняттям і мисленням, дозволяючи людині оперувати образами навколишнього світу навіть за відсутності безпосереднього контакту з ними.

Однією з ключових характеристик уявлень є їхня образність. Це означає, що вони мають форму чуттєвих образів, хоча можуть бути менш яскравими та деталізованими, ніж під час безпосереднього сприйняття. Крім того, уявлення

залежать від попереднього досвіду людини, оскільки формуються на основі отриманої раніше інформації.

Уявлення мають здатність до трансформації та реконструкції. Людина може змінювати, комбінувати чи узагальнювати наявні уявлення, що є важливою умовою творчої діяльності. Також вони тісно пов'язані з мисленням, допомагаючи прогнозувати майбутні події, планувати дії та приймати рішення.

Важливо розрізняти уявлення від інших психічних процесів. Від сприйняття вони відрізняються тим, що не потребують безпосереднього контакту з об'єктами [2, с.112-113]. Від пам'яті – тим, що пам'ять виконує функцію збереження інформації, тоді як уявлення є її активним відтворенням. Від фантазії вони відрізняються тим, що базуються на реальному досвіді, тоді як фантазія може створювати нові, нереальні образи.

Отже, уявлення є важливим елементом психічної діяльності людини, оскільки дозволяють оперувати образами об'єктів і явищ незалежно від їхньої реальної присутності, що відіграє значну роль у навчанні, плануванні, прийнятті рішень та творчості.

Для глибшого розуміння різноманітності уявлень доцільно розглянути їхню класифікацію за різними критеріями. Уявлення можуть відрізнятися за змістом, походженням, рівнем узагальненості та ступенем усвідомленості [17]. Залежно від цих характеристик вони виконують різні функції у пізнавальній діяльності людини. Нижче представлена таблиця, яка узагальнює основні види уявлень, їхні характеристики та приклад уявлень в житті [13] (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Види уявлень та їх характеристика

Критерій	Вид уявлень	Характеристика	Приклад
За змістом	Сенсорні	Відтворюють образи, сприйняті органами чуття	Уявлення про смак лимона або мелодію пісні
	Просторові	Дозволяють орієнтуватися у просторі	Уявлення про розташування меблів у кімнаті
	Динамічні	Пов'язані з рухами та їхньою послідовністю	Уявлення про техніку виконання танцю
	Емоційні	Відтворюють пережиті емоційні стани	Спогади про радість на святі
	Абстрактні	Узагальнені уявлення про поняття без конкретного матеріального вираження	Уявлення про справедливість або безмежність Всесвіту
За походженням	Репродуктивні	Відтворюють реальний досвід	Уявлення про вулицю, на якій людина була раніше
	Продуктивні	Створюють нові образи на основі комбінації відомого	Уявлення про казкову істоту
За рівнем узагальненості	Конкретні	Відображають окремі об'єкти або явища	Уявлення про певну будівлю
	Узагальнені	Включають риси, характерні для групи об'єктів	Уявлення про всі будівлі загалом
За ступенем усвідомленості	Свідомі	Контрольовані, чітко усвідомлювані	Людина свідомо уявляє маршрут до роботи
	Несвідомі	Виникають спонтанно, без явного контролю	Образи в снах або асоціаціях

У таблиці наочно представлено уявлення за чотирма критеріями: змістом (сенсорні, емоційні, абстрактні тощо), походженням (репродуктивні, продуктивні), рівнем узагальненості (конкретні, узагальнені) та ступенем

усвідомленості (свідомі, несвідомі). Кожен тип уявлень має свої характеристики і приклади, що ілюструють їхню роль у пізнавальній діяльності людини. Така систематизація дозволяє краще зрозуміти різноманіття уявлень та їхнє функціональне значення.

Особливе місце у досліджуваному явищі посідають соціальні уявлення. Соціальні уявлення – це система знань, вірувань і оцінок, які формуються у свідомості людей у процесі їхньої соціалізації та взаємодії з оточенням. Вони відображають спільні уявлення про явища, події, соціальні групи та норми поведінки, які прийняті в певному суспільстві.

Запозичене із соціологічної доктрини Е. Дюркгейма поняття «соціального уявлення» дало назву однойменній концепції. Із безлічі дефініцій найпоширенішим є трактування даного феномена належить Д. Жодле: категорія «соціального уявлення» означає специфічну форму пізнання, а саме знання здорового глузду, зміст, функції і відтворювання яких соціально обумовлені [3, с.68-79].

Концепція соціальних уявлень була розроблена французьким соціологом С. Московічі у 1961 році. Він визначав їх як «форми народного знання», які допомагають людям орієнтуватися в суспільному житті та інтерпретувати дійсність [6].

Розглянемо, які характеристики мають соціальні уявлення:

- Колективний характер – вони створюються та підтримуються у межах певної групи чи суспільства.
- Динамічність – змінюються під впливом нових знань, технологій і соціальних змін.
- Суб'єктивність – відображають індивідуальні та групові цінності, переконання та досвід
- Функціональність – допомагають людям адаптуватися до соціального середовища та взаємодіяти з іншими [6].

Концепція С. Московічі акцентує на тому, що соціальні уявлення є результатом колективного конструювання знань, які виконують адаптивну й пояснювальну

функцію в повсякденному житті. Їхні основні характеристики — колективність, динамічність, суб'єктивність і функціональність — свідчать про те, що ці уявлення не лише відображають соціальну реальність, а й активно впливають на поведінку та сприйняття індивідів у суспільстві.

Соціальні уявлення, як колективні образи реальності, відображають спільний досвід та цінності певної групи людей. Вони виступають не лише інструментом пізнання світу, а й впливають на формування моделей поведінки, взаємодії та сприйняття ключових соціальних інститутів, таких як сім'я.

Соціальні уявлення виконують важливу роль у формуванні суспільної свідомості та впливають на поведінку людей [4]. Вони допомагають:

- структурувати знання про світ і суспільні явища;
- визначати соціальні норми та правила поведінки;
- формувати ідентичність особистості та групи;
- сприяти комунікації та взаєморозумінню між людьми;
- забезпечувати адаптацію молоді до суспільного середовища [10].

Наприклад, уявлення про професійний успіх у різних культурах може відрізнятися: у західних суспільствах він часто асоціюється з фінансовою незалежністю та кар'єрним зростанням, тоді як у традиційних суспільствах — із соціальним статусом та сімейними цінностями [10].

Відмінності соціальних уявлень від інших когнітивних і соціальних конструктів будуть узагальнені в таблиці [10]. (див.табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

Порівняльна таблиця форм свідомості

Форма свідомості	Визначення	Відмінності від соціальних уявлень
Ідеологія	Система поглядів, що відображає інтереси певної групи або держави	Більш структурована та цілеспрямована
Стереотипи	Узагальнені уявлення про певні соціальні групи	Часто є спрощеними та стійкими
Колективна пам'ять	Сукупність історичних знань та уявлень, що зберігаються в суспільстві	Включає історичні факти та міфи
Наукове знання	Об'єктивна інформація, що ґрунтується на дослідженнях	Відрізняється емпіричною перевіркою

Отже, соціальні уявлення знаходяться на межі між повсякденним знанням і науковими концепціями, оскільки формуються під впливом суспільних обговорень, медіа та освіти. Вони є важливим елементом суспільної свідомості, що визначає, як молодь сприймає соціальні явища, адаптується до середовища та будує свої стосунки з іншими людьми. Щоб глибше зрозуміти природу соціальних уявлень, важливо проаналізувати, як саме вони формуються в молодіжному середовищі та які чинники впливають на цей процес.

1.2. Формування в молоді соціальних уявлень: чинники та особливості

Молодь — це динамічна вікова група, яка охоплює приблизно 14–35 років [26], що відзначається значними змінами в соціальному, емоційному, освітньому та професійному становленні. Саме в цей період формуються основи життєвої траєкторії особистості. Молодь як соціально-демографічна група відіграє особливу роль у процесі трансляції та оновлення соціальних уявлень. Саме в юнацькому віці інтенсивно формуються світоглядні установки, цінності,

соціальні орієнтири, що визначають подальшу участь індивіда в суспільному житті. У сучасних умовах соціальні уявлення молоді формуються під впливом багатьох факторів — від сім'ї та освіти до інформаційного середовища, цифрових технологій та особистісних характеристик.

Розглянемо основні чинники формування соціальних уявлень у молоді. Перший — це соціокультурне середовище. Одним із фундаментальних дослідників у галузі соціальних уявлень С. Московічі вважав, що вони — це колективні інтерпретації дійсності, які виникають у процесі комунікації в соціальному середовищі. Науковець зазначав, що соціокультурний контекст є головним джерелом таких уявлень, бо саме через взаємодію з культурними кодами, мовою, традиціями молодь опановує соціальні норми [11]. Його позиція акцентує на колективній і комунікативній природі соціальних уявлень, що підкреслює їхню залежність від соціокультурного контексту. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти, як саме через мову, традиції та спільні символи молодь засвоює соціальні норми та моделі поведінки.

К. Гірц підкреслював, що культура — це «візерунок значень», який молодь інтерпретує через участь у суспільному житті [15, с. 54]. Отже, соціокультурне середовище не просто формує зовнішні моделі поведінки, а стає основою для внутрішніх уявлень про норми, мораль і соціальні ролі.

Наступним чинником, що хотілось би розглянути є вплив сім'ї та найближчого оточення. Так, У. Бек вказував на трансформацію традиційних структур соціалізації, зокрема сім'ї [7]. Однак він визнавав, що в умовах ризикового суспільства саме найближче оточення (батьки, однолітки, друзі) формує у молоді перші уявлення про соціальні ролі, авторитети та життєві сценарії.

Е. Дюркгейм підкреслював, що сім'я є базовим соціальним інститутом, через який індивід вперше взаємодіє із суспільством [25, с. 67-78]. Сучасні дослідники, як-от американська психологиня Д. Баумрінд, вивчали стилі виховання та їхній вплив на формування уявлень про соціальну ієрархію, дисципліну й етичні норми [15].

П. Бурдьє, вводить поняття "культурного капіталу", який передається через освітні інститути. Школа не тільки забезпечує академічні знання, але й формує соціальні уявлення про статус, справедливість, роль інтелекту в суспільстві [23].

Дж. Дьюї вважав, що освіта має бути інтерактивною та спрямованою на формування соціальної компетентності, а не просто на передачу фактів. Це положення має значення у контексті того, як навчальні заклади впливають на уявлення молоді про громадянські обов'язки, права та соціальну відповідальність [23].

Точки зору У. Бека і Е. Дюркгейма підкреслюють важливість соціалізації в рамках сім'ї та найближчого оточення, від яких залежить формування уявлень про соціальні ролі та життєві сценарії, що допомагають молоді адаптуватися до суспільства. Водночас думки П. Бурдьє і Дж. Дьюї акцентують на значенні освітніх інститутів у передачі соціальних уявлень, зокрема через концепти культурного капіталу та інтерактивну освіту, що сприяє розвитку соціальної компетентності та розуміння громадянських обов'язків.

Також розглянемо такий ще один значущий чинник, як подача засоби масової інформації та цифрові технології. Зокрема М. Маклюєн у своїй концепції «медіа — це послання» стверджував, що саме форма передачі інформації формує спосіб її сприйняття. У молоді, яка зростає в умовах цифрового середовища, соціальні уявлення часто базуються на візуальних образах, мемах і контенті, що швидко поширюється в соцмережах [6].

Водночас М. Шпітцер попереджає про когнітивні ризики цифрової культури: надмірне споживання інформації без її критичного осмислення сприяє формуванню поверхневих уявлень і стереотипів [6, с. 78-97].

Загалом теорія М. Маклюєна про те, що форма передачі інформації визначає спосіб її сприйняття, розкриває важливість візуальних образів та швидко поширюваного контенту в соцмережах для формування соціальних уявлень молоді. Однак, за попередженням М. Шпітцера, надмірне споживання інформації без її критичного осмислення може призвести до поверхневих

уявлень і стереотипів, що вказує на потенційні когнітивні ризики цифрової культури.

Черговим значущим чинником формування соціальних уявлень у молоді — особистісні особливості та когнітивні чинники.

Ж. Піаже довів, що когнітивний розвиток відбувається поетапно, і лише на етапі формальних операцій (юнацький вік) молода людина здатна до абстрактного та критичного мислення [20, с. 874]. Саме це дозволяє їй формувати більш гнучкі та усвідомлені соціальні уявлення.

Інший дослідник — А. Бандура — акцентував увагу на ролі самоспостереження і рефлексії, що дозволяє особистості формувати уявлення не тільки на основі зовнішніх впливів, а й через усвідомлене внутрішнє опрацювання досвіду [16].

Загалом вітчизняна дослідниця Ю. Примак звертає увагу на те, що існує значуща відмінність у соціальних уявленнях молоді щодо сім'ї й шлюбу за такими критеріями, як: вік, стать, сиблінговий статус в батьківській сім'ї, територіальний чинник (сільська і міська молодь). З віком і зростанням самостійності уявлення молоді про сім'ю стають змістовнішими і структурованішими: їхній об'єм збільшується завдяки відрефлексованим індикаторам і структурним елементам сім'ї [17, С. 115].

Отож, соціальні уявлення молоді формуються під впливом багатьох чинників, зокрема сім'ї, освіти, медіа та соціального середовища. Молодь є особливо чутливою до змін у суспільстві, що зумовлює динамічність її соціальних уявлень. У сучасних умовах цифрової глобалізації інформаційні технології значно впливають на формування світогляду молодих людей, сприяючи поширенню як традиційних, так і нових соціальних норм та цінностей. Водночас молодь часто схильна до критичного осмислення соціальної реальності, що сприяє появі нових моделей поведінки та ідентичності.

Ще однією важливою особливістю є поляризація соціальних уявлень, яка виникає через різний рівень доступу до інформації, соціально-економічні умови

та індивідуальний життєвий досвід. Наприклад, молодь із великих міст та сільської місцевості може мати різні уявлення про соціальну справедливість, кар'єрні можливості або роль держави у суспільстві. Крім того, соціальні рухи, активізм та культурний контекст відіграють значну роль у формуванні змісту соціальних уявлень, що визначає ставлення молоді до ключових суспільних питань, таких як екологія, права людини чи політична участь [9].

Трансформація соціальних уявлень молоді відбувається під впливом різних механізмів, які можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні. Так, до зовнішніх належать зміни в суспільстві, економічні й політичні процеси, технологічний прогрес, медіа та освітні практики. Наприклад, глобалізація та інтеграція України до світового простору сприяють поширенню нових соціальних і культурних стандартів, які змінюють уявлення молоді про кар'єру, освіту, права людини тощо. Важливу роль відіграють соціальні мережі та масмедіа, які можуть як сприяти демократизації поглядів, так і формувати викривлені уявлення через маніпулятивний контент.

Розглянемо внутрішні механізми трансформації. Вони зокрема, пов'язані з особистісним розвитком, життєвим досвідом та соціальними взаємодіями. Освіта, саморефлексія, критичне мислення та міжособистісна комунікація сприяють зміні усталених поглядів і формуванню нових соціальних орієнтирів. Так, участь молоді в громадських ініціативах чи волонтерських проєктах може значно вплинути на їхні уявлення про суспільну відповідальність і активну громадянську позицію. У кризові періоди (наприклад, війна чи пандемія) соціальні уявлення молоді можуть трансформуватися швидше, оскільки з'являються нові виклики та потреба адаптації до зміненої реальності [8].

Соціальні уявлення молоді є динамічними та формуються під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Вони відображають як традиційні суспільні норми, так і сучасні тенденції, що виникають унаслідок глобалізації, цифровізації та соціально-політичних змін. Особливістю сучасної молоді є її здатність швидко адаптуватися до нових умов, критично осмислювати інформацію та брати активну участь у суспільному житті [11, с. 51-56].

Отже, соціальні уявлення молоді є результатом складної взаємодії між індивідуальним досвідом та суспільними трансформаціями, що відбуваються в умовах постійних змін. Вони слугують індикатором адаптаційного потенціалу молодого покоління та відображають загальні тенденції модернізації соціальної свідомості. Однією з ключових соціальних інституцій, що впливає на формування соціальних уявлень молоді, є сім'я, яка відіграє фундаментальну роль у процесі соціалізації.

1.3. Сім'я: поняття, види, ролі та функції

Сім'я є одним із найважливіших соціальних інститутів, що впливає на формування особистості, соціальні відносини та суспільний розвиток. Вона є базовою одиницею суспільства, в якій відбувається передача цінностей, норм і традицій від одного покоління до іншого.

Приведемо традиційне визначення цього поняття, що трапляється в багатьох довідкових виданнях. Сім'я – це найважливіша форма організації особистого життя, вид соціальної спільності, мала група, заснована на подружньому союзі, родинних зв'язках, тобто на багатогранних взаєминах між чоловіком і дружиною, батьками й дітьми, братами, сестрами, іншими родичами, котрі живуть разом і ведуть спільне господарство [5].

Основні характеристики сім'ї включають стабільність стосунків, відповідальність між її членами та наявність спільної мети — створення сприятливих умов для життя та розвитку кожного учасника сімейного життя. Сучасні трансформації суспільства впливають на традиційне визначення сім'ї, що призводить до появи нових її форм та моделей.

Сім'я виконує низку функцій, серед яких особливу роль відіграють виховна, соціалізаційна та економічна. У сучасному світі сім'я зазнає змін під впливом соціальних, економічних та культурних процесів, що робить її вивчення актуальним для науковців і суспільства загалом.

Останні десятиліття дослідники активно вивчають трансформації інституту сім'ї в умовах глобалізації, урбанізації та змін соціокультурних норм.

Зокрема, Гіденс розглядає сучасну сім'ю як "пластичну", що формується на засадах емоційного вибору, а не традиційного обов'язку, що призводить до зростання кількості партнерських стосунків без формального шлюбу. Він підкреслює значущість «пурифікованої любові» як основи сучасних стосунків, що, однак, робить їх більш уразливими до розривів [24, с. 572].

У вітчизняному науковому дискурсі, на думку Н. Плохій, сучасна українська сім'я демонструє тенденцію до функціонального переформатування: зменшення репродуктивної функції (менше дітей у сім'ї), водночас — посилення уваги до виховної, тобто до якості соціалізації та розвитку дитини [13]. Інші дослідники, зокрема О. Власова, акцентують на багатоманітності сімейних моделей (сім'ї з одним із батьків, співжиття без шлюбу, реконструйовані сім'ї) як на відповідь на соціально-економічні виклики сьогодення [14].

Отже, аналіз наукових підходів засвідчує, що сучасна сім'я постає як динамічне соціальне утворення, яке адаптується до нових умов, зберігаючи водночас свою ключову функцію — забезпечення психологічної, емоційної та соціальної підтримки індивідів у суспільстві. Зараз у сучасному суспільстві існує багато різновидів сімей, що відрізняються за складом, структурою влади, типом шлюбу та іншими критеріями. Ці класифікації дозволяють краще зрозуміти особливості функціонування сім'ї в різних соціальних і культурних умовах. Нижче представлена таблиця, яка ілюструє основні види сімей відповідно до різних критеріїв класифікації [7; 3; 12] (див.табл.1.3).

Таблиця 1.3.

Види сімей та їх класифікація

Критерій класифікації	Вид сім'ї	Опис
За складом	Нуклеарна	Складається з батьків та дітей
	Розширена	Включає кілька поколінь (бабусі, дідусі, дядьки тощо)
	Неповна	Один із батьків виховує дітей самостійно
За типом шлюбу	Моногамна	Заснована на шлюбі між двома людьми
	Полігамна	Передбачає наявність кількох партнерів
За характером розподілу влади	Патріархальна	Головну роль відіграє чоловік
	Матріархальна	Домінуючу роль має жінка
	Егалітарна	Рівноправне партнерство між подружжям
Інші види	Традиційні	Відповідають суспільним нормам певного регіону чи культури
	Нетрадиційні	Включають прийомні сім'ї, одностатеві шлюби, цивільні союзи тощо

Провідними типами сімей у сучасному суспільстві вважаються нуклеарні, егалітарні та неповні сім'ї, що зумовлено як соціально-економічними змінами, так і трансформацією гендерних ролей [17]. Зокрема, нуклеарна сім'я залишається найбільш поширеною формою, що відповідає сучасному ритму життя, мобільності населення та орієнтації на індивідуалізм. Неповні сім'ї, в яких один із батьків самостійно виховує дітей, набувають дедалі більшого поширення, особливо в умовах міграційних процесів, зростання рівня розлучень та переосмислення традиційних шлюбних зобов'язань.

Незалежно від виду, кожна сім'я виконує певні соціальні ролі та функції, що забезпечують її стабільність та взаємодію між членами сім'ї. Сім'я виконує низку функцій, серед яких основною є репродуктивна, адже саме в ній народжуються і виховуються діти, що забезпечує продовження роду [15]. Виховна функція полягає у передачі дітям норм моралі, культури та суспільних цінностей. Саме через виховання дитина формується як особистість і набуває навичок для життя в суспільстві.

Економічна та господарсько-побутова функція охоплює забезпечення матеріальних потреб сім'ї, ведення домашнього господарства, розподіл

обов'язків між членами родини. Рівномірний розподіл цих обов'язків сприяє гармонії у стосунках.

Соціалізаційна та культурна функція передбачає передачу традицій, звичаїв і навичок взаємодії в суспільстві. Через сім'ю діти навчаються комунікації, соціальним нормам та отримують перший досвід життя в спільноті. Захисна функція полягає у створенні безпечного середовища для всіх членів родини, наданні фізичного, емоційного та фінансового захисту.

Далі розглянемо основні ролі, які виконують члени сім'ї. Передусім, гендерні ролі в сім'ї традиційно визначалися патріархальним суспільством: чоловік був головним добувачем, а жінка – берегинею домашнього вогнища [19, с. 295-315]. Проте в сучасному світі відбувається значна трансформація цих ролей. Жінки все частіше реалізують себе в кар'єрі, а чоловіки залучаються до виховання дітей і домашніх справ. Це сприяє встановленню рівноправних стосунків між партнерами та розподілу сімейних обов'язків залежно від особистих здібностей і домовленостей, а не лише традиційних уявлень [7].

Батьківські, подружні та дитячі ролі також зазнають змін. Від батьків очікується не лише матеріальне забезпечення, а й активна участь у вихованні дітей. Подружні стосунки будуються на взаємній повазі, емоційній підтримці та рівноправному партнерстві. Діти також мають свої ролі в сім'ї – вони вчаться взаємодіяти, виконувати певні обов'язки та переймають соціальні норми [1].

Однак існують соціальні очікування, які можуть спричиняти рольові конфлікти в сім'ї. Наприклад, суспільство може тиснути на жінку, вимагаючи одночасно бути ідеальною матір'ю, і успішною професіоналкою, що призводить до перевтоми. Також чоловіки можуть стикатися з нерозумінням, якщо вирішують взяти декретну відпустку. Вирішення цих конфліктів залежить від гнучкості суспільних норм та індивідуальних домовленостей у родині [5].

Емоційно-психологічна підтримка є надзвичайно важливою функцією сім'ї. У складні моменти людина потребує підтримки, розуміння та любові, які найчастіше знаходить саме в сімейному колі. Емоційний зв'язок між членами родини формує почуття довіри та безпеки [13].

Отже, сім'я – це складний і динамічний соціальний інститут, який змінюється разом із суспільством. Її ролі та функції трансформуються під впливом сучасних реалій, але залишаються основою стабільного розвитку особистості та суспільства загалом. Такі трансформації значною мірою впливають на формування соціальних уявлень молоді про сім'ю, зокрема ідеальну, оскільки сучасні моделі сімейного життя та взаємодія між членами родини стають важливими орієнтирами для побудови власного бачення гармонійних і функціональних стосунків.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі було розглянуто теоретичні основи дослідження соціальних уявлень молоді про сім'ю. Аналіз наукової літератури дозволив визначити уявлення як важливу категорію психології, що відіграє значущу роль у сприйнятті та розумінні соціальної дійсності. Було з'ясовано, що уявлення можуть бути індивідуальними та колективними, а також виконують когнітивну, емоційну, регулятивну й комунікативну функції. Окреме місце посідає рольова складова соціальних уявлень, яка формує очікування щодо виконання сімейних ролей — батька, матері, партнера, дитини — відповідно до соціальних норм та культурних традицій. Уявлення про ці ролі безпосередньо впливають на моделі поведінки у стосунках та рівень відповідальності за них.

Встановлено, що процес формування соціальних уявлень у молоді є динамічним і залежить від низки чинників, зокрема сімейного виховання, соціокультурного середовища, засобів масової інформації та особистого досвіду. Важливу роль у цьому відіграють міжособистісні взаємодії, що сприяють закріпленню певних моделей сприйняття сім'ї та сімейних стосунків.

Визначено, що сім'я є складним соціальним інститутом, який виконує насамперед виховну, емоційну, економічну та соціалізаційну функції. Визначальним для уявлень молоді про сім'ю є її структура, зокрема повна та неповна сім'ї, оскільки саме ці типи домінують у сучасному соціальному середовищі. Припускаємо, що у повних сім'ях, як правило, закладаються

традиційні уявлення про розподіл ролей і взаємну підтримку, тоді як у неповних — формуються адаптивні стратегії поведінки, що відображають нові соціальні реалії.

Отже, узагальнення теоретичних підходів до проблеми змісту соціальних уявлень молоді про сім'ю дало змогу глибше зрозуміти механізми їх формування та виявити чинники, що їх зумовлюють. Це створює підґрунтя для подальших емпіричних досліджень у цій сфері.

РОЗДІЛ 2.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДІ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю

2.1. Характеристика вибірки та методів емпіричного дослідження

Метою емпіричного дослідження стало вивчення особливостей соціальних уявлень молоді про ідеальну сім'ю, визначення домінуючих цінностей, очікувань і психологічних характеристик сімейної взаємодії.

Дослідження проводилося на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. У вибірку було включено 40 студентів віком від 18 до 23 років, які навчаються за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота» та «Початкова освіта». Враховувався тип родинного середовища, в якому вони виховувалися:

- повна сім'я — 20 осіб (50%),
- неповна сім'я (мати або батько) — 20 осіб (50%).

За статтю вибірка була репрезентативною: 25 осіб жіночої статі (62,5%) і 15 осіб чоловічої статі (37,5%).

Така вибірка дозволила глибше проаналізувати особливості змісту соціальних уявлень про ідеальну сім'ю в контексті особистого досвіду сімейного життя, зокрема через призму типу родини, в якій виховувався респондент.

Емпіричне дослідження здійснювалося в кілька етапів:

1. Підготовчий етап — визначення цілей, інструментарію та формування вибірки.

2. Діагностичний етап — проведення з використанням авторської анкети, що включала як закриті, так і відкриті запитання щодо уявлень про ідеальну сім'ю, її структуру, ролі, емоційний клімат тощо.

3. Аналітичний етап — обробка та аналіз отриманих даних, визначення типових уявлень і їхніх відмінностей залежно від типу сім'ї, з якої походить респондент.

Представлене дослідження створило емпіричне підґрунтя для глибшого розуміння того, як власний сімейний досвід формує у молоді образ ідеальної сім'ї, її функцій, ролей і ціннісних орієнтацій.

Розглянемо детальніше методи дослідження. Для досягнення мети було використано комплекс взаємодоповняльних методів:

1. Анкета-опитувальник «Моя ідеальна сім'я» (авторська розробка) ДОДАТОК А. Для досягнення мети дослідження було розроблено авторський опитувальник «Моя ідеальна сім'я», який слугував основним інструментом збору емпіричних даних. Анкета включала як закриті, так і відкриті запитання, що дозволило не лише кількісно зафіксувати ключові характеристики уявлень, а й якісно проаналізувати особисті смисли, які респонденти вкладають у поняття ідеальної сім'ї.

Метою анкети було виявлення особливостей соціальних уявлень студентської молоді про структуру, функціонування та психологічні аспекти ідеальної сім'ї, а також з'ясування впливу особистого досвіду, отриманого в батьківській сім'ї, на формування цих уявлень.

Структура анкети була побудована за тематичним принципом і включала кілька змістових блоків, кожен з яких сприяв розкриттю певного аспекту соціальних уявлень молоді про ідеальну сім'ю. Перший блок містив соціально-демографічні питання, що дозволили зібрати інформацію про вік, стать, спеціальність респондентів, а також тип сім'ї, в якій вони виховувалися. Наступні блоки були спрямовані на з'ясування уявлень щодо складу ідеальної сім'ї, розподілу ролей і обов'язків між її членами, джерел емоційної підтримки, ключових сімейних цінностей та особливостей ідеального сімейного клімату. Така структура забезпечила всебічне охоплення досліджуваної проблеми та дала змогу виявити як загальні тенденції, так і індивідуальні відмінності у відповідях студентської молоді.

Для обробки відповідей на запитання анкети нами було застосовано поєднання якісних і кількісних методів аналізу. Метод аналізу результатів — контент-аналіз відкритих відповідей, що дозволив виявити повторювані смислові категорії, частотність ключових понять та цінностей, а також провести порівняльний аналіз уявлень представників різних типів сімей. Закриті запитання підлягали кількісній обробці з метою побудови узагальненої картини уявлень.

Загалом, дослідження підтвердило вплив особистого сімейного досвіду на формування соціальних уявлень про сім'ю, що підкреслює важливість врахування індивідуальних особливостей при розробці програм підтримки молоді.

2. Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОП) А. Волкової, Т. Трапезнікової.

Даний опитувальник був обраний для вивчення соціальних уявлень молоді про розподіл ролей у шлюбі, що є складовою уявлень про сім'ю. Методика дозволяє проаналізувати очікування респондентів щодо реалізації ідеальних сімейних ролей у майбутньому шлюбі, а також ступінь особистої готовності до їх виконання.

У дослідженні брали участь як чоловіки, так і жінки, тому для кожного респондента використовувався відповідний за статтю варіант опитувальника (жіночий або чоловічий), що дозволяє врахувати статевоспецифічні уявлення про рольову поведінку в шлюбі.

Методика охоплює п'ять основних сфер рольової взаємодії:

- Побутова роль — участь у веденні домашнього господарства, прибиранні, приготуванні їжі тощо;
- Економічна роль — забезпечення матеріального добробуту родини, участь у фінансових рішеннях;
- Батьківська роль — відповідальність за народження, виховання та розвиток дітей;

- Емоційно-психологічна роль — турбота про психологічну атмосферу в сім'ї, підтримка, емпатія;
- Сексуальна роль — інтимна близькість, сексуальна привабливість і задоволення потреб партнера.

Кожну роль респонденти оцінювали за двома шкалами:

- Очікування від партнера (наскільки важливо, щоб партнер виконував цю роль);
- Готовність виконувати самому (наскільки сам респондент готовий реалізовувати цю роль у шлюбі).

Оцінювання здійснювалося за 10-бальною шкалою: від 1 (абсолютно неважливо/не готовий) до 10 (максимально важливо/повністю готовий).

Інструкція для респондентів у межах дослідження була адаптована відповідно до загальної концепції: усі відповіді мали стосуватися уявлень про ідеальний шлюб та ідеального партнера, а не реального досвіду чи нинішніх стосунків. Респонденти заповнювали методику після попереднього пояснення, що відповіді мають відображати саме їхнє бачення ідеальної сімейної взаємодії у майбутньому.

Для кожної з п'яти ролей обчислювалося дві оцінки — середній бал очікувань і середній бал домагань. Рівень рольової узгодженості (або дисгармонії) визначався шляхом порівняння цих двох показників: що більша різниця між очікуванням від партнера і власною готовністю до цієї ролі, то вищий ризик потенційного рольового конфлікту.

Такий підхід дозволив не лише кількісно оцінити значущість кожної ролі в уявленнях молоді, а й виявити особливості очікувань та рольових домагань у структурі ідеальної сім'ї.

3. Опитувальник «Шкала сімейної адаптації й згуртованості» (FACES-3)

Д. Олсона. У дослідженні використовувалася модифікована версія опитувальника «Шкала сімейної адаптації й згуртованості» (FACES-3), розробленого Д. Олсоном у межах циклічної моделі функціонування сім'ї. У рамках нашого дослідження вона була адаптована для вивчення саме уявлень

молоді про ідеальну сім'ю. Відповідно було змінено інструкцію: респондентам пропонувалося оцінити не свою реальну родину, а уявну, ідеальну модель сім'ї, яка, на їхню думку, є найбільш гармонійною, функціональною та психологічно комфортною. Такий підхід дозволив зберегти змістовну структуру методики й водночас отримати дані про глибинні уявлення молоді щодо організації сімейного життя. Опитувальник дозволяє оцінити рівень адаптивності та згуртованості, що є ключовими параметрами сімейної системи.

Вибірка емпіричного дослідження складалася із 40 студентів віком від 18 до 23 років, які навчалися за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота» та «Початкова освіта». Враховувався тип сімейного середовища (повна чи неповна сім'я), у якому виховувалися респонденти, що дало змогу виявити вплив особистого досвіду на формування уявлень про ідеальну сім'ю.

Загалом, застосування комплексу методик та різнобічний підхід до відбору вибірки забезпечили ґрунтовне вивчення соціальних уявлень молоді щодо структури, функцій і психологічних аспектів ідеальної сім'ї.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

Метою даного етапу дослідження було виявлення особливостей змісту соціальних уявлень студентської молоді про ідеальну сім'ю (зокрема у респондентів з повної сім'ї та неповної сім'ї). Аналіз отриманих результатів дозволив встановити, особливості змісту уявлень, цінності та очікування, що домінують у респондентів у сфері сімейного життя. Також було проведено порівняння відповідей представників різних за типом сімей походження (повні, неповні) для з'ясування можливих відмінностей в їхніх уявленнях про ідеальну модель сім'ї.

Згідно з результатами, отриманими за допомогою авторської анкети «Моя ідеальна сім'я», було здійснено розподіл респондентів за типом сім'ї, в якій вони зростали (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Розподіл респондентів за типом сім'ї походження (n = 40)

Тип сім'ї	Кількість осіб	Відсоток (%)
Повна сім'я	20	50
Неповна сім'я (мати або батько)	20	50

Цей розподіл дозволив виокремити дві основні порівняльні групи — респонденти з повних сімей та респонденти з неповних сімей. Саме ці групи були використані для подальшого аналізу з метою виявлення статистично значущих відмінностей у відповідях щодо ідеального образу сім'ї. Зауважимо, що дослідження не ставило собі за мету вивчення причинно-наслідкового зв'язку між досвідом виховання й уявленнями про сім'ю, однак порівняльний аналіз дозволив встановити наявність або відсутності відмінностей змісту соціальних уявлень щодо ідеальної моделі сім'ї залежно від типу родинного середовища, в якому зростали респонденти. Щоб наочно переглянути статистики пропонуємо розглянути (рис. 2.1.).

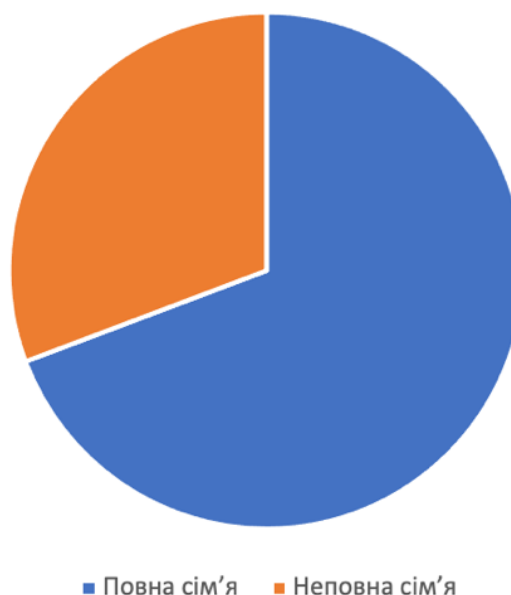

Рис.2.1. Розподіл респондентів за типом сім'ї

Аналіз відповідей респондентів на авторську анкету «Моя ідеальна сім'я» (Додаток А) виявив такі тенденції:

- Молодь із повних сімей (n=20) у 94% випадків ставила на перше місце любов, взаємоповагу та довіру як базові цінності ідеальної родини. Також 88% респондентів цієї групи висловлювали впевненість у можливості побудови щасливого шлюбу в майбутньому.

За статтю ця група представлена так:

- Жінок із повних сімей 11 осіб (44%)
- Жінок із неповних сімей 14 осіб (56%)
- Чоловіків із повних сімей 8 осіб (53,3%)
- Чоловіків із повних сімей 7 осіб (46,7%)

- Молодь із неповних сімей (n=20) також акцентувала на любові (87%) і підтримці (80%), однак більшою мірою, ніж респонденти з повних сімей, вказувала на важливість стабільності та надійності партнера (75%), що може свідчити про компенсаторну ціннісну орієнтацію.

Припускаємо, що дані можуть свідчити про те, що досвід зростання та виховання у повній сім'ї формує в молоді оптимістичніші соціальні уявлення про сімейне життя, тоді як досвід виховання в неповних – зумовлює більшу тривожність і прагнення до стабільності в майбутньому шлюбі.

Цікавими видалися й результати респондентів щодо уявлення про склад ідеальної сім'ї, а саме:

- Кількості дітей:
- 1 дитина:20%
- 2 дитини:45%
- 3 дитини:25%
- 4 і більше:5%
- Без дітей:5%

Найбільш поширеним уявленням серед респондентів є ідея про двох дітей у сім'ї, що підкреслює схильність до стабільності й поміркованості в ідеальних уявленнях про сім'ю. Водночас значна частина респондентів підтримує

концепцію багатодітності (3 або більше дітей), що свідчить про готовність до більших сімей за певних умов. Ідея сім'ї без дітей є найменш популярною, однак вона все ж знаходить своїх прихильників, що може бути відображенням сучасних змін у ціннісних орієнтаціях молоді.

- Розподілу обов'язків у ідеальній сім'ї
- 72% респондентів з повних сімей підтримали модель рівноправного партнерства у виконанні сімейних обов'язків.
- Серед молоді з неповних сімей, 65% висловили думку, що обов'язки повинні розподілятися залежно від ситуації, потреб і можливостей кожного партнера.

Найбільш поширеною ідеєю є спільне прийняття рішень між подружжям, що свідчить про прагнення молоді до рівноправності та партнерства в сімейних стосунках. Значна частина респондентів також підтримує адаптивний підхід («залежно від питання»), що може відображати гнучкість і прагматизм у баченні ролей у сім'ї. Ідеї про домінування одного з партнерів (чоловіка чи жінки) мають менш суттєву підтримку, але все ще присутні, особливо серед респондентів, які виросли в неповних сім'ях.

- Прийняття рішень:
- Чоловік – цей варіант обрали 10% респондентів. Відповіді рівномірно розподілилися між жінками та чоловіками: по 2 особи (по 5% загальної вибірки). Серед жінок по 1 респондентці представляли повні та неповні сім'ї (по 2,5%). Аналогічно серед чоловіків: по 1 респонденту з кожного типу сім'ї (по 2,5%).
- Жінка – цей варіант також обрали 10% респондентів. Серед них було по 3 жінки та 3 чоловіки (по 7,5%). Жінки частіше походили з повних сімей (2 респондентки, або 5%), ніж із неповних (1 респондентка, або 2,5%). У чоловіків ситуація протилежна: більшість обрали ті, хто виріс у неповних сім'ях (2 респонденти, або 5%), тоді як із повних – лише 1 респондент (2,5%).
- Разом – цей варіант є найпопулярнішим і обраний 62,5% респондентів. Перевагу цьому підходу віддали 18 жінок (45%) і 7 чоловіків

(17,5%). Серед жінок більшість походили з неповних сімей (11 осіб, або 27,5%), тоді як із повних було 7 осіб (17,5%). У чоловіків ситуація менш однозначна: 4 респонденти (10%) походять із повних сімей, а 3 (7,5%) – із неповних.

- Залежно від питання – цей варіант підтримали 12,5% респондентів: 2 жінки (5%) і 3 чоловіки (7,5%). Серед жінок відповіді рівномірно розподілилися між повними та неповними сім'ями (по 1 респондентці, або 2,5%). Серед чоловіків переважали респонденти з повних сімей (2 особи, або 5%), порівняно з неповними (1 особа, або 2,5%).

Найбільш поширеною ідеєю є спільне прийняття рішень між подружжям, що свідчить про прагнення молоді до рівноправності та партнерства в сімейних стосунках. Значна частина респондентів також підтримує адаптивний підхід («залежно від питання»), що може відображати гнучкість і прагматизм у баченні ролей у сім'ї. Ідеї про домінування одного з партнерів (чоловіка чи жінки) мають менш суттєву підтримку, але все ще присутні, особливо серед респондентів, які виросли в неповних сім'ях.

- Основних цінностей (можна було вибрати до 5 варіантів):
- Любов – найбільш важлива для 35 респондентів (87,5%). Обрали 22 жінки (55%), з яких 10 виховувалися в повних сім'ях (25%) і 12 – у неповних (30%). Серед чоловіків цей показник склав 13 осіб (32,5%): 7 із повних сімей (17,5%) і 6 із неповних (15%).

- Вірність – важлива для 30 респондентів (75%). Серед жінок цей показник складає 20 осіб (50%), де 9 – із повних сімей (22,5%), а 11 – із неповних (27,5%). Чоловіки розподілилися рівномірно між повними та неповними сім'ями (по 5 осіб, або 12,5%).

- Повага – обрана 28 респондентами (70%). Серед жінок – 18 осіб (45%), з яких 8 із повних сімей (20%) і 10 із неповних (25%). Чоловіки однаково розподілені між повними та неповними сім'ями (по 5 осіб, або 12,5%).

- Довіра – обрана 26 респондентами (65%). 15 жінок (37,5%): 6 із повних сімей (15%) і 9 із неповних (22,5%). 11 чоловіків (27,5%): 6 із повних сімей (15%) і 5 із неповних (12,5%).

- Діти – важливі для 22 респондентів (55%). 12 жінок (30%): 5 із повних сімей (12,5%) і 7 із неповних (17,5%). 10 чоловіків (25%): 6 із повних сімей (15%) і 4 із неповних (10%).
- Матеріальний добробут – цінність для 20 респондентів (50%). 11 жінок (27,5%): 5 із повних сімей (12,5%) і 6 із неповних (15%). 9 чоловіків (22,5%): 5 із повних сімей (12,5%) і 4 із неповних (10%).
- Підтримка одне одного – обрали 32 респонденти (80%). Зокрема, 20 жінок (50%): 9 із повних сімей (22,5%) і 11 із неповних (27,5%). Чоловіки – 12 осіб (30%): 7 із повних сімей (17,5%) і 5 із неповних (12,5%).
- Взаєморозуміння – цінність для 33 респондентів (82,5%). Серед жінок її підтримали 21 особа (52,5%): 10 із повних сімей (25%) і 11 із неповних (27,5%). Серед чоловіків – 12 осіб (30%): 7 із повних сімей (17,5%) і 5 із неповних (12,5%).
- Спільне дозвілля – обрали 25 респондентів (62,5%). 15 жінок (37,5%): 7 із повних сімей (17,5%) і 8 із неповних (20%). 10 чоловіків (25%): 6 із повних сімей (15%) і 4 із неповних (10%).
- Інше – цей варіант відзначили лише 5 респондентів (12,5%). Серед жінок – 3 особи (7,5%): 2 із повних сімей (5%) і 1 із неповної (2,5%). Серед чоловіків – 2 особи (5%): 1 із повної сім'ї (2,5%) і 1 із неповної (2,5%).

Емоційні та міжособистісні аспекти, такі як любов, вірність, взаєморозуміння, підтримка та повага, є пріоритетними для більшості респондентів. Матеріальні та соціальні аспекти, хоча й не є першочерговими, все ж займають значне місце в уявленнях молоді про ідеальну сім'ю. Вибір цінностей значною мірою залежить від сімейного досвіду, що підтверджується відмінностями між представниками повних і неповних сімей.

Дозволимо собі вважати, що респонденти з повних сімей схильні до більш чіткого уявлення про рівноправ'я у сім'ї, тоді як у молоді з неповних сімей домінує ситуаційний підхід, що може відображати адаптивну стратегію, набуту у процесі власного дитячого досвіду.

Розглянемо результати методики FACES-3.(див.рис.2.2)

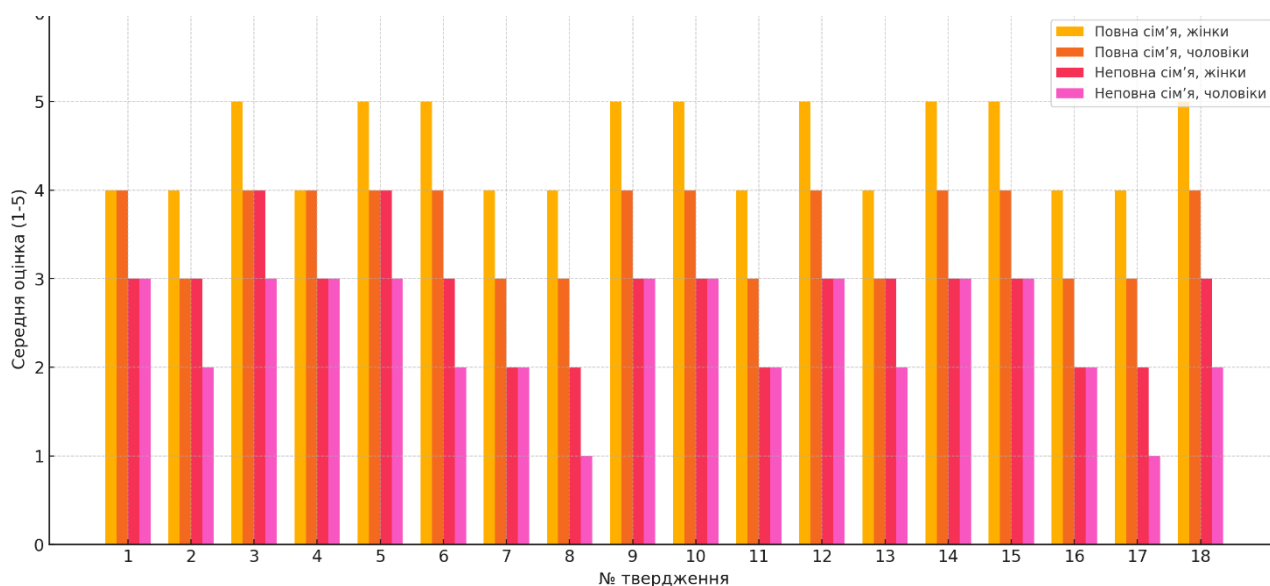

Рис.2.2 Середні оцінки за твердженнями в групах респондентів

На рисунку зображений графік, який показує середні оцінки кожного твердження (1-18) для чотирьох груп респондентів (жінки та чоловіки з повної та неповної сім'ї).

Респонденти з повних сімей мають загалом більш позитивні, згідні оцінки (4-5) по більшості тверджень, що свідчить про вищий рівень уявлень про згуртованість і адаптацію. Респонденти з неповних сімей демонструють більш стримані або сумнівні відповіді (2-3), особливо щодо гнучкості, розподілу обов'язків і емоційної близькості. Жінки загалом демонструють вищий рівень згоди, особливо в питаннях емоційної підтримки, близькості і участі в сімейних обов'язках. Чоловіки мають більш різноманітні відповіді, зниження згідності спостерігається з питань, пов'язаних з гнучкістю та емоційним проявом. Жінки з повних сімей, як правило, дають вищі оцінки (більше згідні з твердженнями). Чоловіки та респонденти з неповних сімей демонструють нижчі середні оцінки. Є помітна різниця в деяких твердженнях, наприклад, про гнучкість, емоційну підтримку, участь у сімейних обов'язках.

Припускаємо, що молодь із повних сімей уявляє ідеальну родину як більш згуртовану та гнучку. Респонденти з неповних сімей хоч і демонструють нижчі

показники, однак часто підкреслюють потребу у створенні «сім'ї, не схожої на власну». Це свідчить про важливу компенсаторну функцію ідеального уявлення.

Подивимося на результати методики «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (див.табл.1-36)

Твердження 1:

«Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення її сексуальних потреб.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	4 (36%)	5 (45%)	2 (18%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	6 (43%)	5 (36%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей(7)	3 (43%)	3 (43%)	1 (14%)	0

Переважає більшість респондентів, незалежно від типу сім'ї та статі, вважають, що сексуальне задоволення значною мірою впливає на настрій і самопочуття. Чоловіки з повних сімей найбільш однотайні в цьому твердженні, що може свідчити про традиційні уявлення про важливість сексуальної гармонії в шлюбі.

Твердження 2:

«Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії чоловіка й жінки.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	5 (45%)	4 (36%)	2 (18%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	7 (50%)	4 (29%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Це твердження підтримують навіть сильніше, ніж попереднє, особливо чоловіки з повних сімей. Респонденти з неповних сімей, хоча й визнають важливість сексуальної гармонії, проявляють трохи більшу розмаїтість у відповідях.

Твердження 3:

«Сексуальні стосунки — головне у відносинах чоловіка і дружини.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	3 (27%)	5 (45%)	2 (18%)	1 (9%)
Жінки з неповних сімей (14)	5 (36%)	6 (43%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	3 (43%)	3 (43%)	1 (14%)	0

Чоловіки вважають сексуальні стосунки більш центральними у шлюбі, ніж жінки. Респонденти з неповних сімей більш схильні сумніватися або ставити під питання це твердження.

Твердження 4:

«Головне в шлюбі — щоб у чоловіка й дружини було багато спільних інтересів.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	3 (27%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	8 (57%)	4 (29%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Це твердження має високу підтримку в усіх групах, особливо серед чоловіків, що підкреслює важливість емоційного та інтелектуального зв'язку у шлюбі.

Твердження 5:

«Чоловік — це друг, що поділяє мої інтереси, думки, захоплення.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	2 (18%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	9 (64%)	3 (21%)	2 (14%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	1 (14%)	1 (14%)	0

Переважає більшість респондентів підтримують ідею, що чоловік/дружина має бути другом, який розділяє інтереси та думки. Це свідчить про важливість партнерства і спільності інтересів у стосунках незалежно від типу сім'ї або статі.

Твердження 6:

«Чоловік — це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

неповних сімей(7)				
----------------------	--	--	--	--

Для більшості респондентів важливо, щоб чоловік/дружина був близькою людиною, з якою можна відкрито спілкуватися. Ця роль друга, здатного підтримати і поділитися, визнається універсальною та незалежною від статі чи сімейного досвіду.

Твердження 7:

«Найбільша турбота чоловіка — забезпечити матеріальний статок і побутовий комфорт родини.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	6 (55%)	3 (27%)	1 (9%)	1 (9%)
Жінки з неповних сімей (14)	7 (50%)	4 (29%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей(7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Переважає більшість респондентів вважає, що чоловік має відповідальність за матеріальне забезпечення сім'ї. Однак, помітна частина не погоджується з тим, що це має бути його найбільша турбота, що свідчить про поступову зміну ролей у сім'ї та більшу рівноправність.

Твердження 8:

«Чоловік повинен займатися домашнім господарством нарівні із дружиною.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	3 (27%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	6 (43%)	5 (36%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	4 (50%)	3 (37%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	3 (43%)	2 (29%)	2 (29%)	0

Більшість респондентів підтримує ідею рівного розподілу домашніх обов'язків між чоловіком і дружиною. Особливо це характерно для жінок із повних сімей. Водночас частина респондентів, особливо серед чоловіків із неповних сімей, вагається або не згодна, що вказує на збереження традиційних уявлень у цій групі.

Твердження 9:

«Чоловік повинен уміти обслужити себе, а не чекати, що дружина візьме на себе всі турботи про нього.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	2 (18%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	9 (64%)	3 (21%)	1 (7%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Переважає більшість респондентів підтримує думку, що чоловік повинен бути самостійним у побуті і не очікувати, що всі турботи ляжуть на дружину. Це свідчить про поступове руйнування стереотипів про виключно жіночі обов'язки в домашньому господарстві. Незначна кількість сумнівів переважно припадає на чоловіків із неповних сімей, що може свідчити про збереження традиційних поглядів.

Твердження 10:

«Чоловік повинен займатися дітьми не менше, ніж дружина.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	3 (27%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	8 (57%)	4 (29%)	1 (7%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Більшість респондентів згодні з тим, що чоловіки мають брати активну участь у вихованні дітей. Це відображає сучасні тенденції до більш рівномірного розподілу батьківських обов'язків. Трохи більше сумнівів і нерішучості помітно серед жінок із неповних сімей, що може бути пов'язано з традиційним досвідом виховання.

Твердження 11:

«Я хотіла б, щоб мій чоловік любив дітей.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	13 (93%)	1 (7%)	0	0

Для жінок незалежно від типу сім'ї любов чоловіка до дітей є однією з найважливіших цінностей. Практично всі опитані жінки підтримують цю

думку, що свідчить про важливість сімейних цінностей та ролі чоловіка як потенційного батька.

Твердження 12:

«Чоловіка я оцінюю по тому, чи гарний він батько своїм дітям.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0

Це твердження підкреслює важливість батьківських якостей у партнері для жінок. Більшість респонденток згодні з тим, що роль батька є ключовою у оцінці чоловіка. Це підсилює уявлення про відповідальність чоловіка у сімейних стосунках.

Твердження 13:

«Мені подобаються енергійні, ділові чоловіки.» (жінки)

«Мені подобаються ділові й енергійні жінки.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	3 (27%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	4 (29%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Більшість опитаних цінують діловитість і енергійність партнера, що свідчить про сучасний погляд на активну життєву позицію як чоловіків, так і жінок.

Твердження 14:

«Я дуже ціную чоловіків, серйозно захоплених своєю справою.» (жінки)

«Я дуже ціную жінок, всерйоз захоплених своєю справою.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Цінність професійної самореалізації партнера є однією з ключових для обох статей. Респонденти незалежно від статі та типу сім'ї прагнуть бачити у своєму партнері людину, яка серйозно захоплюється своєю справою.

Твердження 15:

«Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості мого чоловіка.» (жінки)

«Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості моєї дружини.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	4 (36%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	9 (64%)	5 (36%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	3 (38%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	3 (43%)	0	0

Респонденти цінують професійні досягнення свого партнера та його визнання на роботі. Ця тенденція свідчить про важливість взаємної підтримки у професійній сфері

Твердження 16:

«Чоловік повинен уміти створювати в родині теплу, довірливу атмосферу.» (жінки)

«Дружина повинна, насамперед, створювати й підтримувати теплу, довірчу атмосферу.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	13 (93%)	1 (7%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

Усі респонденти визнають важливість створення довірливої атмосфери в сім'ї. Це свідчить про прагнення до емоційного комфорту та гармонії в шлюбі.

Твердження 17:

«Для мене головне - щоб мій чоловік добре розумів мене й приймав такою, яка я є.» (жінки)

«Для мене головне - щоб моя дружина добре розуміла мене й приймала таким, який я є.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	13 (93%)	1 (7%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

Прийняття та взаєморозуміння є базовими потребами для обох статей. Ця характеристика визначає фундамент довготривалих стосунків.

Твердження 18:

«Чоловік - це насамперед друг, що уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.» (жінки)

«Дружина - це насамперед друг, уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	11 (79%)	3 (21%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Більшість респондентів вважають, що партнер має бути не лише близькою людиною, але й другом, який розуміє та підтримує. Негативних відповідей не зафіксовано.

Твердження 19:

«Мені подобається, коли мій чоловік красиво й модно одягається.»
(жінки)

«Мені подобається, коли моя дружина красиво й модно одягається.»
(чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	2 (18%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	9 (64%)	3 (21%)	2 (15%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (12%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Важливість зовнішнього вигляду партнера підкреслюють переважно жінки, однак для чоловіків це також має значення. Деякі респонденти з повних та неповних сімей менш акцентують увагу на цьому аспекті.

Твердження 20:

«Мені подобаються гарні, високі чоловіки.» (жінки)

«Я дуже ціную жінок, що вміють красиво одягатися.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	2 (18%)	1 (9%)	1 (9%)
Жінки з неповних сімей (14)	8 (57%)	3 (21%)	2 (14%)	1 (7%)
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (12%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Жінки частіше оцінюють зовнішні характеристики чоловіка, тоді як для чоловіків важливішим є стиль і доглянутість. Невеликий відсоток негативних відповідей демонструє різноманітність критеріїв вибору партнера.

Твердження 21:

«Чоловік повинен виглядати так, щоб на нього було приємно дивитися.» (жінки)

«Жінка повинна виглядати так, щоб на неї звертали увагу.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	3 (27%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	9 (64%)	4 (29%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Для більшості респондентів зовнішність партнера має важливе значення, але акцент на "привабливість" є більшим у жінок. Негативних відповідей практично немає, що вказує на загальну згоду з ідеєю естетичної привабливості партнера.

Твердження 22:

«Найбільша турбота жінки — щоб усі члени сім'ї були доглянуті.»
(жінки)

«Найбільша турбота дружини — щоб усі члени сім'ї були доглянуті.»
(чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	2 (18%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

неповних сімей(7)				
-------------------	--	--	--	--

Респонденти переважно погоджуються із традиційною роллю жінки як відповідальної за догляд сім'ї. Незначна кількість чоловіків допускає, що ця відповідальність може бути поділена.

Твердження 23:

«Я завжди знаю, що потрібно купити для моєї родини.» (жінки)

«Я завжди знаю, що треба купити для нашої квартири.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	11 (79%)	3 (21%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей(7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Усі респонденти майже одностайно визнають свою роль у плануванні закупівель для родини. Це підкреслює відповідальність обох статей за матеріальний добробут.

Твердження 24:

«Я збираю корисні поради господарці: як готувати смачні страви, консервувати овочі, фрукти.» (жінки)

«Я люблю займатися домашніми справами.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	6 (55%)	4 (36%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	8 (57%)	5 (36%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Жінки та чоловіки з повних і неповних сімей здебільшого погоджуються із цим твердженням, хоча частина респондентів визнає, що домашні справи не завжди в пріоритеті. Жінки частіше акцентують увагу на кулінарних навичках, тоді як чоловіки більше фокусуються на загальних обов'язках.

Твердження 25:

«Головну роль у вихованні дитини завжди грає мати.» (жінки)

«Діти люблять грати із мною, охоче спілкуються, ідуть на руки.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	7 (64%)	3 (27%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	1 (12%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Традиційне уявлення про головну роль матері у вихованні дітей переважає, але чоловіки також демонструють високу прихильність до взаємодії з дітьми, особливо у повних сім'ях.

Твердження 26:

«Я не боюся труднощів, пов'язаних з народженням і вихованням дитини.»
(жінки)

«Я дуже люблю дітей і вмію з ними займатися.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	2 (18%)	1 (9%)	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Жінки демонструють високу готовність до труднощів, пов'язаних із вихованням дітей. Чоловіки, особливо з повних сімей, висловлюють більшу впевненість у своїх здібностях взаємодіяти з дітьми.

Твердження 27:

«Я люблю дітей і із задоволенням займаюся з ними.» (жінки)

«Я брав би активну участь у вихованні своєї дитини, навіть якби ми із дружиною вирішили розстатися.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Усі респонденти демонструють значний рівень прихильності до дітей. Жінки частіше висловлюють задоволення від догляду за дітьми, а чоловіки, навіть за умов розлучення, готові брати активну участь у вихованні.

Твердження 28:

«Я прагну знайти своє місце в житті.» (жінки)

«Я прагну домогтися свого місця в житті.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	13 (93%)	1 (7%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

Більшість респондентів прагнуть реалізувати себе у житті незалежно від статі чи типу сім'ї, що свідчить про загальну орієнтацію на особистісний розвиток.

Твердження 29:

«Я хочу стати висококваліфікованим фахівцем своєї справи.» (жінки)

«Я хочу стати справжнім фахівцем своєї справи.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Сильне прагнення до професійного розвитку характерне для більшості респондентів. Жінки з неповних сімей дещо частіше демонструють орієнтацію на високу кваліфікацію.

Твердження 30:

«Я пишаюся, коли мені доручають важку й відповідальну роботу.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	3 (27%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

Переважає більшість респондентів відчуває гордість при отриманні відповідальної роботи, що свідчить про прагнення до самореалізації та відповідальності. Чоловіки демонструють трохи вищий рівень гордості за подібні досягнення.

Твердження 31:

«Близькі й друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою й підтримкою.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	11 (79%)	3 (21%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	2 (29%)	1 (14%)	0

Жінки частіше відчують себе підтримкою і радниками у своєму оточенні, тоді як частина чоловіків сумнівається у своїй ролі радника. Це може відображати соціальні стереотипи щодо ролі жінок у міжособистісних відносинах.

Твердження 32:

«Оточуючі часто довіряють мені свої лиха.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	3 (27%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	4 (29%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	4 (50%)	3 (38%)	1 (12%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	3 (43%)	3 (43%)	1 (14%)	0

Жінки частіше вважають, що їм довіряють важливі особисті проблеми, що підкреслює їхню емоційну відкритість і підтримку. Чоловіки демонструють меншу довіру від оточення.

Твердження 33:

«Я завжди щиро співчую, втішаю й опікую людей, які цього потребують.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Емоційна підтримка є важливою цінністю для більшості респондентів, зокрема жінок. Це підкреслює їхню емпатію і бажання допомагати іншим.

Твердження 34:

«Мій настрій у великій мірі залежить від того, як я виглядаю.»

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	8 (73%)	3 (27%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	10 (71%)	3 (21%)	1 (7%)	0
Чоловіки з повних сімей (8)	5 (62%)	2 (25%)	1 (13%)	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	4 (57%)	3 (43%)	0	0

Жінки частіше вказують, що їхній настрій пов'язаний із зовнішнім виглядом, тоді як у чоловіків це проявлено трохи слабше. Це може відображати соціокультурні норми щодо уваги до зовнішнього вигляду.

Твердження 35:

«Я люблю гарний одяг, ношу прикраси, користуюся косметикою.» (жінки)

«Я намагаюся носити одяг, що мені личить.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	9 (82%)	2 (18%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	6 (75%)	2 (25%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	5 (71%)	2 (29%)	0	0

Обидві статі приділяють увагу своєму зовнішньому вигляду, хоча жінки виявляють більшу активність у цьому питанні.

Твердження 36:

«Я надаю великого значення своєму зовнішньому вигляду.» (жінки)

«Я уважно ставлюся до крою костюма, фасону сорочки, кольорів краватки.» (чоловіки)

Група	Повністю погоджуюсь	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це невірно
Жінки з повних сімей (11)	10 (91%)	1 (9%)	0	0
Жінки з неповних сімей (14)	12 (86%)	2 (14%)	0	0
Чоловіки з повних сімей (8)	7 (88%)	1 (12%)	0	0
Чоловіки з неповних сімей (7)	6 (86%)	1 (14%)	0	0

Зовнішній вигляд залишається важливою складовою самовираження у обох статей, з незначними відмінностями між типами сімей.

Молодь 18–23 років з повних і неповних сімей вважає, що у шлюбі важливі як сексуальна гармонія, так і емоційне партнерство між чоловіком і дружиною. Респонденти підтримують ідею дружби, взаєморозуміння та підтримки у подружніх стосунках. Водночас більшість визнає значущість матеріального добробуту та побутових обов'язків, проте простежується тенденція до більш рівноправного розподілу домашніх справ і виховання дітей.

Жінки більше цінують емоційну близькість і підтримку, а чоловіки — стабільність і традиційні ролі, хоч і з ознаками відкритості до змін. Особи з неповних сімей частіше схильні до традиційних уявлень, ніж ті, хто виховувався у повних сім'ях.

Загалом молодь поєднує традиційні цінності з прагненням до самореалізації, рівності і партнерства у сімейних стосунках.

Припускаємо, що отримані результати можуть свідчити про вплив раннього сімейного досвіду на формування очікувань у шлюбі. Зокрема, брак емоційного зворотного зв'язку або стабільності в дитинстві сприяє менш вираженим очікуванням від партнера в майбутньому.

Отже, провівши це дослідження, ми прийшли до таких висновків:

- Молодь, яка виховувалася в повних, стабільних сім'ях, формує позитивну модель родини, орієнтовану на довіру, рівноправність і стабільність. Це дає їм впевненість у власній здатності побудувати подібну родину.

- Респонденти з неповних чи нестабільних сімей демонструють підвищену цінність стабільності, емоційної безпеки та взаєморозуміння, що є відображенням потреби компенсувати нестачу цих елементів у власному дитинстві.

Тип сім'ї, в якій виховувалася молода людина, відіграє ключову роль у формуванні уявлень про ідеальну сім'ю. Позитивний досвід стимулює відтворення гармонійної моделі, негативний – створює прагнення до її переосмислення та побудови якісно нових взаємин у власній родині.

Таким чином, розуміння цих уявлень має практичне значення для психопрофілактики сімейних конфліктів, формування адекватних очікувань і зміцнення інституту сім'ї в молодіжному середовищі.

2.3. Психологічні рекомендації щодо формування в молоді уявлень про модель сім'ї

Формування у молоді позитивних уявлень про сім'ю є важливою умовою для розвитку відповідального ставлення до шлюбно-сімейних стосунків, формування емоційної зрілості, усвідомлення особистої відповідальності за побудову гармонійних взаємин у майбутньому. Уявлення про сім'ю формуються під впливом безлічі чинників: особистого досвіду виховання, прикладу батьків, соціального середовища, культурних традицій, а також інформаційного

простору. Однак особливої уваги потребує молодь, яка виховувалася у неповних сім'ях або в умовах емоційної нестабільності, оскільки такий приклад може зумовлювати спотворене або фрагментарне уявлення про сімейне життя.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що молоді люди, які мали позитивний приклад гармонійної родини, частіше демонструють оптимістичне ставлення до майбутнього шлюбу, впевненість у можливості побудови здорових взаємин, орієнтацію на рівноправність, підтримку і згуртованість. Натомість респонденти з досвідом виховання у неповних сім'ях часто виявляють певну настороженість, підвищене прагнення до емоційної безпеки, акцентують увагу на важливості стабільності й уникненні конфліктів. Це свідчить про потребу у додатковій психологічній підтримці такої молоді з метою корекції негативних установок і формування повноцінної, реалістичної моделі майбутньої сім'ї.

Психологічна допомога повинна бути спрямована не лише на усвідомлення особистого досвіду, а й на розвиток навичок, які сприятимуть побудові зрілих стосунків. Молодь повинна навчитися адекватно розпізнавати власні емоційні потреби, формулювати очікування, розвивати навички комунікації, вирішення конфліктів, співпраці та відповідальності. Однією з важливих умов формування позитивної моделі сім'ї є ознайомлення з альтернативними досвідами, які демонструють можливість побудови гармонійних стосунків навіть у разі відсутності такого прикладу у власній родині. Так, наприклад, участь у тренінгах із розвитку емоційного інтелекту або групах психологічної підтримки може надати молоді позитивний приклад взаємодії, що базується на повазі, емпатії та конструктивному спілкуванні. Такі формати дозволяють побачити реальні приклади функціональних взаємин, попрактикувати нові поведінкові стратегії та отримати підтримку у формуванні власної моделі здорових стосунків. Крім того, залучення до наставництва або волонтерських ініціатив, де існує можливість спостерігати за здоровими взаєминами в інших родин, також може стати джерелом альтернативного досвіду.

Інформаційне середовище також має суттєвий вплив на уявлення молоді про сім'ю [17]. Тому важливою є популяризація позитивних прикладів партнерства, рівноправних стосунків, відповідального батьківства, емоційної підтримки та взаємоповаги. Засоби масової інформації, соціальні мережі можуть стати джерелом не лише інформації, але й натхнення для побудови власної сім'ї. Молоді люди мають бачити приклади реальних людей, які долають труднощі, спілкуються конструктивно, підтримують один одного та зберігають емоційний контакт.

Особливе місце у формуванні уявлень про сім'ю посідає освітній простір. Освітні заклади мають забезпечити молоді не лише знання про функції сім'ї, психологію шлюбу, а й створити умови для формування досвіду емоційної взаємодії. Це можуть бути тренінгові заняття, інтерактивні лекції, моделювання сімейних ситуацій, обговорення життєвих кейсів. Важливою є й підтримка зі сторони психологічної служби, яка може надавати індивідуальну допомогу молодим людям у переосмисленні особистого досвіду та формуванні нових конструктивних моделей поведінки.

Враховуючи результати дослідження, можна стверджувати, що психологічна робота з молоддю щодо формування позитивного уявлення про ідеальну сім'ю повинна носити комплексний характер, охоплювати як когнітивну, так і емоційну, поведінкову сфери. Це дозволить не лише сформувати відповідні знання, а й забезпечити розвиток особистісної зрілості, що є передумовою побудови щасливої та гармонійної родини в майбутньому.

Висновок до 2 розділу

Емпіричне дослідження соціальних уявлень молоді про ідеальну сім'ю дало змогу виявити специфіку змісту соціальних уявлень про ідеальну сім'ю в осіб з повних та неповних сімей. Аналіз результатів показав, що респонденти з повних родин частіше орієнтуються на моделі сім'ї, які характеризуються довірою, стабільністю, згуртованістю та адаптивністю. Натомість молодь з неповних сімей надає більшого значення емоційній підтримці,

взаєморозумінню та гнучкості в стосунках — імовірно, прагнучи компенсувати ті аспекти, яких бракувало у власному сімейному досвіді.

Тобто, тип родини, в якій зростала молодь, може опосередковувати зміст уявлень про ідеальну сім'ю. Отримані дані підтверджують, що індивідуальний досвід сімейного життя має суттєве значення для формування образу майбутніх подружніх стосунків, зокрема, очікувань щодо згуртованості, адаптивності та емоційної атмосфери в родині.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз психологічної літератури дозволив уточнити поняття соціальних уявлень як багатовимірного феномена, що виконує когнітивну, емоційну, регулятивну та комунікативну функції. Соціальні уявлення є складовою частиною сприйняття соціальної дійсності та мають вагоме значення у процесі формування життєвих орієнтацій особистості.

2. Вивчення чинників формування соціальних уявлень молоді засвідчило, що провідну роль відіграє поєднання індивідуального досвіду (особливо сімейного), соціального оточення, медіа-впливів і культурних норм. Особливості соціальних уявлень формуються внаслідок взаємодії між особистими переживаннями, спостереженням за моделями поведінки в реальному та інформаційному просторі.

3. Феномен сім'ї як соціального інституту представлено через його структурні, функціональні та рольові аспекти. Сім'я виконує низку важливих функцій – виховну, емоційну, регулятивну, комунікативну. У процесі соціалізації саме родинне середовище забезпечує формування первинного образу, соціальних уявлень про майбутні подружні взаємини.

4. У ході проведеного емпіричного дослідження було виявлено спільні та відмінні риси у соціальних уявленнях молоді з повних і неповних сімей щодо ідеальної моделі сім'ї. Незалежно від родинного досвіду, респонденти виявили високу цінність таких якостей, як любов, повага, вірність і підтримка. Разом з тим, між двома групами простежуються певні розбіжності у пріоритетах та очікуваннях від сімейного життя.

Так, молодь, яка виросла в повних сім'ях, частіше демонструє впевненість у можливості побудови щасливого шлюбу, а також більш схильна до уявлення про сім'ю як гармонійної взаємодії партнерів із рівномірним розподілом обов'язків. У їхніх відповідях домінують ідеї довіри, емоційної близькості та спільного прийняття рішень, що свідчить про позитивний досвід

міжособистісної взаємодії у батьківській родині. Натомість респонденти з неповних сімей більшою мірою наголошують на стабільності, надійності партнера та прагненні до безпеки у стосунках. У цій групі частіше виразняються позиції щодо адаптивного підходу до розподілу ролей у парі — залежно від конкретної ситуації чи можливостей. Це може бути пов'язано з досвідом необхідності гнучкості та самостійності в умовах обмеженої підтримки в родині.

Щодо уявлень про кількість дітей, більшість респондентів, незалежно від типу сім'ї походження, схилиються до моделі з двома дітьми, що свідчить про помірковані підходи до родинного планування. Ідея великої родини підтримується меншою частиною опитаних, тоді як відсутність дітей визнається допустимою лише незначною кількістю осіб.

Таким чином, результати дослідження демонструють, що соціальні уявлення молоді про ідеальну сім'ю формуються під впливом власного досвіду зростання в тій чи іншій родинній структурі. Молодь із повних сімей схильна до романтизованого і водночас гармонійного образу партнерських стосунків, тоді як респонденти з неповних сімей демонструють прагнення до стійкості, безпеки та функціональності у взаєминах. Обидві групи, однак, виявляють орієнтацію на емоційну підтримку, взаємоповагу та спільні життєві цінності як фундамент ідеальної сім'ї.

5. На основі отриманих результатів запропоновано психологічні рекомендації, спрямовані на формування у молоді позитивної моделі сім'ї. Серед ключових напрямів — розвиток емоційного інтелекту, навичок конструктивного спілкування, усвідомлення власних очікувань і потреб у міжособистісних стосунках. Важливим є також ознайомлення з прикладами функціональних родин, що може компенсувати брак позитивного досвіду в особистій історії.

6. У подальших дослідженнях доцільно розширити вибірку, залучивши представників інших вікових категорій і регіонів, а також порівняти уявлення молоді про реальну та ідеальну сім'ю. Варто також дослідити

динаміку змін соціальних уявлень під впливом життєвого досвіду (наприклад, досвід романтичних стосунків, шлюбу або батьківства) та вивчити роль соціальних мереж у формуванні уявлень про сімейні цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Берн Е. Ігри, у які грають люди : психологія людських стосунків. пер. з англ. К. Меньшикової. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 256 с.
- 2.Бондарчук О. Психологія сім'ї : курс лекцій. Київ : МАУП, 2001. 96 с.
- 3.Браун Дж., Крістенсен Д. Теорія та практика сімейної психотерапії. пер. з англ. Київ : Стилос, 2001. 352 с.
- 4.Вітенко І. Основи психології. Вінниця : Нова Книга, 2008. С. 187–193.
- 5.Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видуження : наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. пер. з англ. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 424 с.
- 6.Жадан І., Овдієнко Л., Дідук І. та ін. Психологія сімейних взаємин. – Київ : Ніка-Центр, 2011. – 296 с.
- 7.Коробка Л. Психологічне здоров'я людини в контексті здорового способу життя. *Освіта регіону : український науковий журнал*. 2011. № 2. С. 332–339.
- 8.Котлова Л., Безверхня К. Уявлення молоді про офіційний та цивільний шлюб: гендерний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2018. Вип. 3, № 2. С. 64–68.
- 9.Коцан І. Психологія здоров'я людини. Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського національного університету ім. Лесі Українки, 2009. 316 с.
- 10.Кравець В. Теорія та практика дошлюбної підготовки молоді. Київ : Київська правда, 2010. 56 с.
- 11.Кісарчук З. Особливості шлюбно-сімейних уявлень старшокласників. *Психологія : наук.-метод. зб.* Київ, 2008. Вип. 14. С. 65–73.
- 12.Лиман І. Регулювання шлюбних відносин на півдні України в перші роки існування Слов'янської та Херсонської єпархії. *Культурологічний вісник : науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряниці*. 2005. Вип. 14. С. 10–17.
- 13.Максименко С. Теорія і практика психолого-педагогічних досліджень проблем сім'ї. Київ : НДІП, 2003. 241 с.

14.Мельничук Т. Батьківська модель сім'ї як один із чинників економічної соціалізації молодого подружжя : аналіз проблеми. *Актуальні проблеми психології*. 2017. № 1 (46). С. 51–56.

15.Михайлова Л. Основні напрямки соціально-педагогічної роботи із студентськими сім'ями. *Соціальна педагогіка : теорія і практика*. 2012. № 3. С. 74–79.

16.Позняк С., Рябов С. ; за ред. І. Жадан Соціальні уявлення молоді : особливості та шляхи формування : монографія. Київ, 2007.160 с.

17. Примак Ю.В. Соціальні уявлення про сім'ю та шлюб у сучасній молоді. Сучасна молодь у соціально-психологічному вимірі: здобутки чернігівських психологів / А. Г. Скок, О. Ю. Дроздов, Т. В. Данильченко. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 97–116. URL : <https://surl.li/xprqdf>

18.Седих К. Уявлення про сім'ю у сучасній молоді (транскультуральне дослідження). *Вісник Харківського національного педагогічного університету. Серія : Психологія*. 2018. Вип. 25. С. 159–165.

19.Стандарти сексуальної освіти в Європі. Режим доступу: http://srhhivlinkages.org/wpcontent/uploads/2013/04/who_bzga_standards_ru.pdf. – Дата доступу: 25.03.2023.

20.Цюркало Т. Дослідження інституту сім'ї в лоні соціально-філософського знання. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2009. № 2 (26). С. 148–152.

21.Якименко А. Формування уявлень про майбутню сім'ю в учнівській молоді. *Вісник Львівського університету. Серія : Психологічні науки*. 2019. Вип. 5. С. 98–104.

22.Ярошук М. Вплив батьківської сім'ї на позиції молоді на відношення до шлюбу. *Молодь і ринок*. 2010. № 6 (65). С. 117–121.

23.Diener E., Suh E. Measuring quality of life : economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*. 2013. Vol. 40, № 1–2. P. 189–216.

24.Meissner W. Psychoanalysis and the mind-body relation : psychosomatic perspectives. *Psychoanalytic Quarterly*. 2006. Vol. 70, № 4. P. 295–315.

25. Persaud R. Patients do not demand and doctors do not misunderstand – how medically unexplained symptoms become medicalized. *Psychosomatic Medicine*. 2006. Vol. 68, № 6. P. 993–997.

26. Ryff C., Keyes C., Lee M. The structure of psychological well-being revisited *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69, № 4. P. 719

27. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20> (дата звернення: 22.05.2025).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета-опитувальник

«МОЯ ІДЕАЛЬНА СІМ'Я»

Шановний(а) респондент(е)!

Просимо Вас узяти участь у дослідженні, присвяченому вивченню уявлень молоді про ідеальну сім'ю. Ваші відповіді є важливими для наукової роботи. Опитування анонімне, тому просимо Вас бути відвертими у відповідях. Усі дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Інструкція: уважно прочитайте запитання та дайте відповідь у запропонованій формі – виберіть один або кілька варіантів, підкресліть, поставте позначку або запишіть власну відповідь.

Блок 1. Загальні відомості (заповнюється добровільно)

1. Ваша стать:
☐ Чоловіча
☐ Жіноча
2. Ваш вік: _____ років
3. Тип сім'ї, у якій Ви вирости:
☐ Повна
☐ Неповна (один із батьків)

Блок 2. Уявлення про склад ідеальної сім'ї

4. Скільки, на Вашу думку, має бути дітей в ідеальній сім'ї?
☐ 1
☐ 2
☐ 3
☐ 4 і більше
☐ Ідеальна сім'я може бути й без дітей
5. Яким має бути розподіл обов'язків між подружжям у ідеальній сім'ї?
(підкресліть або вкажіть інше)
☐ Чоловік – головний добувач, жінка – домогосподарка
☐ Обов'язки мають бути розподілені порівну

- ☐ Усе залежить від конкретної ситуації
- ☐ Інше: _____
6. Хто, на Вашу думку, має приймати ключові рішення в ідеальній сім'ї?
- ☐ Чоловік
- ☐ Жінка
- ☐ Разом
- ☐ Залежно від питання

Блок 3. Цінності та функції ідеальної сім'ї

7. Які основні цінності повинні бути в ідеальній сім'ї? (позначте до 5 варіантів)
- ☐ Любов
- ☐ Вірність
- ☐ Повага
- ☐ Довіра
- ☐ Діти
- ☐ Матеріальний добробут
- ☐ Підтримка одне одного
- ☐ Взаєморозуміння
- ☐ Спільне дозвілля
- ☐ Інше: _____
8. Які функції, на Вашу думку, повинна виконувати сім'я? (відкрите запитання)

Блок 4. Емоційна атмосфера та ідеали

9. Які емоції найчастіше мають бути присутні в ідеальній сім'ї?

10. Які моделі або приклади сім'ї є для Вас ідеальними? (можна вказати реальні або медійні образи)

Блок 5. Власні уявлення

11.Опишіть, будь ласка, якою Ви бачите **свою майбутню сім'ю**:

Дякуємо за участь!

Опитувальник
«Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОП)

Автори: А. Волкова, Т. Трапезнікова

Шановний(а) респондент(е)!

Просимо Вас узяти участь в опитуванні, яке дозволить визначити Ваші уявлення про розподіл ролей у шлюбі. Опитування анонімне, відповіді будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Інструкція: Інструкція: «Перед Вами ряд тверджень, які стосуються шлюбу, родини, відносин між чоловіком і дружиною. Уважно прочитайте твердження тексту й оцініть ступінь своєї згоди або незгоди з ними. Вам пропонується 4 варіанти відповіді, що виражають певний ступінь згоди або незгоди із твердженням, а саме: «Повністю погоджуюсь», «В цілому це вірно», «Це не зовсім так», «Це невірно». Підбираючи варіант відповіді до кожного із тверджень, намагайтеся якомога точніше передати Вашувласну думку, а не те, що прийняте серед Ваших близьких і друзів. Свої відповіді реєструйте в спеціальному бланку».

Текст опитувальника
(Жіночий варіант)

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення її сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії чоловіка й жінки.
3. Сексуальні стосунки - головне у відносинах чоловіка і дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка й дружини було багато спільних інтересів.
5. Чоловік - це друг, що поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Чоловік - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найбільша турбота чоловіка - забезпечити матеріальний статок і побутовий комфорт родини.
8. Чоловік повинен займатися домашнім господарством нарівні із дружиною.
9. Чоловік повинен уміти обслужити себе, а не чекати, що дружина візьме на себе всі турботи про нього.
10. Чоловік повинен займатися дітьми не менше, ніж дружина.

11. Я хотіла б, щоб мій чоловік любив дітей.
12. Чоловіка я оцінюю по тому, чи гарний він батько своїм дітям.
13. Мені подобаються енергійні, ділові чоловіки.
14. Я дуже ціную чоловіків, серйозно захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості мого чоловіка.
16. Чоловік повинен уміти створювати в родині теплу, довірливу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб мій чоловік добре розумів мене й приймав такий, яка я є.
18. Чоловік - це насамперед друг, що уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли мій чоловік красиво й модно одягається.
20. Мені подобаються гарні, високі чоловіки.
21. Чоловік повинен виглядати так, щоб на нього було приємно дивитися.
22. Найбільша турбота жінки - щоб усі члени сім'ї були доглянуті.
23. Я завжди знаю, що потрібно купити для моєї родини.
24. Я збираю корисні поради господарці: як готувати смачні страви, консервувати овочі, фрукти.
25. Головну роль у вихованні дитини завжди грає мати
26. Я не боюся труднощів, пов'язаних з народженням і вихованням дитини
27. Я люблю дітей і із задоволенням займаюся з ними
28. Я прагну знайти своє місце в житті.
29. Я хочу стати висококваліфікованим фахівцем своєї справи.
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку й відповідальну роботу.
31. Близькі й друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою й підтримкою.
32. Оточуючі часто довіряють мені свої лиха.
33. Я завжди щиро співчуваю, втішаю й опікую людей, які цього потребують.
34. Мій настрій у великій мірі залежить від того, як я виглядаю.
35. Я люблю гарний одяг, ношу прикраси, користуюся косметикою.

36. Я надаю великого значення своєму зовнішньому вигляду.

Текст опитувальника

(Чоловічий варіант)

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення її сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії чоловіка й жінки.
3. Сексуальні стосунки - головне у стосунках чоловіка й дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка й дружини було багато спільних інтересів.
5. Дружина - це друг, що поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Дружина - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найбільша турбота дружини - щоб всі члени родини були нагодовані й доглянуті.
8. Жінка багато втрачає у моїх очах, якщо вона погана господарка.
9. Жінка може пишатися собою, якщо вона гарна господарка.
10. Я хотів би, щоб моя дружина любила дітей і була їм гарною матір'ю.
11. Жінка, що страждає від материнства, неповноцінна жінка.
12. Для мене головне в жінці, щоб вона була гарною матір'ю моїм дітям.
13. Мені подобаються ділові й енергійні жінки.
14. Я дуже ціную жінок, всерйоз захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові й професійні якості моєї дружини.
16. Дружина повинна, насамперед, створювати й підтримувати теплу, довірчу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб моя дружина добре розуміла мене й приймала мене таким, який я є.
18. Дружина - це насамперед друг, уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли моя дружина красиво й модно одягається.
20. Я дуже ціную жінок, що вміють красиво одягатися.
21. Жінка повинна виглядати так, щоб на неї звертали увагу.

22. Я завжди знаю, що треба купити для нашої квартири.
23. Я люблю займатися домашніми справами.
24. Я можу зробити ремонт квартири, полагодити побутову техніку.
25. Діти люблять грати із мною, охоче спілкуються, ідуть на руки.
26. Я дуже люблю дітей і вмію з ними займатися.
27. Я брав би активну участь у вихованні своєї дитини, навіть якби ми із дружиною вирішили розстатися.
28. Я прагну домогтися свого місця в житті.
29. Я хочу стати справжнім фахівцем своєї справи.
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку й відповідальну роботу.
31. Близькі й друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою й підтримкою.
32. Оточуючі часто довіряють мені свої лиха.
33. Я завжди щиро співчуваю, втішаю й опікую людей, які цього потребують.
34. Мій настрій багато в чому залежить від того, як я виглядаю.
35. Я намагаюся носити одяг, що мені личить.
36. Я уважно ставлюся до крою костюма, фасону сорочки, кольорів краватки.

Бланк для реєстрації відповідей

Дата

П.І.Б.

Стать

Вік

Стаж подружнього життя.

№	Повністю погоджуюся	В цілому це вірно	Це не зовсім так	Це не вірно
1				
2				
3				
4				
5				
6				

7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
26				
27				
28				
29				
30				
31				
32				
33				
34				
35				
36				

ДОДАТОК В

Опитувальник

«Шкала сімейної адаптації й згуртованості» (FACES-3)

Автор: Д. Х. Олсон

Шановний(а) респондент(е)!

Цей опитувальник допоможе дослідити Ваші уявлення про те, якою має бути ідеальна сім'я у контексті її згуртованості та здатності адаптуватися до змін. Опитування анонімне, дані використовуються лише в узагальненому вигляді.

Інструкція:

Уважно прочитайте кожне твердження. Оцініть, наскільки Ви згодні з ним, коли мова йде про ідеальну сім'ю, використовуючи таку шкалу:

Оцінка Значення

1	зовсім не згоден(на)
2	скоріше не згоден(на)
3	не можу вирішити
4	скоріше згоден(на)
5	повністю згоден(на)

У графі праворуч поставте відповідну цифру.

№	Твердження	Оцінка 1-5
1	Члени ідеальної сім'ї проводять багато часу разом.	
2	В ідеальній сім'ї обов'язки між членами сім'ї часто змінюються.	
3	В ідеальній сім'ї важливі всі її члени, жоден не залишається осторонь.	
4	Ідеальна сім'я легко пристосовується до змін, які відбуваються в житті.	
5	В ідеальній сім'ї між членами панує емоційна близькість.	
6	Ідеальна сім'я має чіткі правила, які не змінюються залежно від ситуації.	
7	Члени ідеальної сім'ї вільно висловлюють свої почуття.	
8	В ідеальній сім'ї часто змінюється розподіл відповідальності залежно від обставин.	
9	Усі члени ідеальної сім'ї беруть участь у прийнятті рішень.	
10	В ідеальній сім'ї можливо гнучко вирішувати навіть складні питання.	
11	У ідеальній сім'ї немає домінування одного члена над іншими.	
12	Члени ідеальної сім'ї підтримують одне одного в складних ситуаціях.	
13	Ідеальна сім'я вміє швидко змінювати стиль життя за потреби.	

№	Твердження	Оцінка 1-5
14	У ідеальній сім'ї присутнє почуття єдності та «ми-відчуття».	
15	У ідеальній сім'ї кожен може розраховувати на взаєморозуміння.	
16	Ідеальна сім'я дотримується гнучких норм поведінки, які можна переглядати залежно від потреб.	
17	У ідеальній сім'ї легко розподіляються обов'язки без конфліктів.	
18	Усі члени ідеальної сім'ї можуть проявити себе без страху осуду.	

Дякуємо за щирі відповіді!